

УДК 336.71(477)

В.В. Василенко, аспірант ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

У статті розглядається проблематика процесів управління банківською системою України на макrorівні та мікрорівні. Надається ретроспективна оцінка суб’єктивних та об’єктивних чинників впливу на банківську систему, загальний аналіз її поточного стану та перспективи розвитку з точки зору забезпечення результативного менеджменту.

Ключові слова: проблема, банківська система, глобалізація, інтеграція, грошово-кредитні ресурси, управління.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку банківської системи нашої держави є унікальним історичним явищем з двох причин. По-перше, це те, що самостійна українська держава є новітнім державним утворенням, яке переживає ключові етапи свого становлення в нових економічних умовах, відтворених на основі науково-технічної революції та нових рівнів інформатизації процесу суспільного розвитку. По-друге, значною мірою імпортовані з-за кордону кризові явища і тенденції національної банківської системи самі по собі вперше відтворюються в настільки глобальному економічному вимірі. У зв’язку з цим для забезпечення ефективності й стабільності функціонування ланки та персоналії впливу й безпосереднього управління банківською системою повинні чітко усвідомлювати свою роль, діяти узгоджено та результативно для того, щоб не допустити її регресу.

Аналіз літературних джерел. Процеси управління банківською системою досліджувалися багатьма теоретиками і практиками банківської справи. Серед них можна виділити М. Фрідмена, Ф. Мішкіна, С. Ільєсова, Г. Папіряна, М. Швайку, С. Яременка, В. Гейця, С. Савлука, А. Мороза та ін. Однак слід зауважити, що сучасний кризовий стан банківської системи нашої держави свідчить про недостатню результативність досліджень вказаних авторів, а можливо й про недостатній ступінь готовності провідних практиків банківської справи до сучасних фінансових викликів.

Мета статті – розкрити узагальнений й зважений погляд на проблеми національної банківської системи, окреслити коло іманентних та зовнішніх чинників впливу на процеси, що в ній відбуваються. Обґрунтувати можливості ефективного розв’язання нагальних проблем банківської спільноти.

Виклад основного матеріалу. Банківська система України на сучасному етапі покликана надати імпульс для подальшого розвитку економіки, підтримати процеси реформування технологічно відсталих й енергоємних галузей народного господарства, а також забезпечити втілення пріоритетних проектів національного розвитку.

Проблеми управління банківською системою слід розглядати в аспектах забезпечення ефективності менеджменту на таких організаційно-структурних рівнях:

макро: національному – загальнодержавному рівні, яким опікується

Національний банк України;

мікро: національному – управління комерційним банком загальнонаціонального або меншого масштабу в межах держави;

міжнародному – рівні, на якому оперують банки зі значними частками іноземного капіталу в рамках міжнародних банківських груп та національні учасники двох попередніх рівнів під час проведення операцій на міжнародних ринках та в процесі реалізації будь-яких видів міждержавної взаємодії.

Спробуємо детально розглянути проблеми ефективності менеджменту на вищевказаних рівнях, які за своєю суттю є формотворчими для процесів управління та функціонування національної банківської системи.

Національний банк України в своїй роботі повинен забезпечити стабільність курсу національної валюти, стримувати інфляційні процеси та забезпечувати розвиток національної економіки шляхом проведення зваженої монетарної політики та засобами регулювання грошово-кредитної системи. Для забезпечення стабільності гривні Національний банк виробляє і реалізовує основні засади грошово-кредитної політики та монетарні показники, що базуються на прогнозуванні економічного розвитку в короткостроковій перспективі. На підставі цих показників, а також в межах законодавчого регулювання власної діяльності та загальногосподарських процесів він здійснює поточне регулювання.

Останні декілька років характеризувалися суттєвими викликами в роботі даного регулятора. Ретроспективний погляд на них виявляє такі чинники: внутрішньодержавна політична нестабільність; міжнародна політична нестабільність, що зумовила міжнародні конфлікти та економічні війни; посилення негативного впливу глобальних економічних процесів; зменшення довіри до національної банківської системи й до національної валюти; зростання частки проблемних банків у структурі банківської системи; дефіцит платіжного балансу; суттєве зростання зовнішнього та внутрішнього державного боргу; необхідність рекапіталізації державою окремих комерційних банків та деякі менш суттєві

чинники. Всі вони мали негативний вплив на функцію підтримання стабільності гривні й реалізацію інших завдань Національного банку. Останнім часом завдяки зваженій позиції різних органів влади вплив деяких з наведених факторів вдалося локалізувати чи обмежити. Однак не вдалося досягти гармонійних позицій щодо проблемних активів банківської системи, рівнів державних боргів та нарощення загально-системної капіталізації. Слід виділити проблеми оздоровлення банківської системи через виведення в окрему структуру проблемних активів комерційних банків та питання раціонального повернення державі інвестицій в рекапіталізовані комерційні банки чи їх оптимізацію на загальнодержавному рівні.

Необхідно зазначити, що з наведених болючих проблем Національний банк жодної з них не може вирішити без скоординованої взаємодії з іншими інститутами влади або комерційними та інвестиційними структурами, які для цього мають забезпечити відповідну самоорганізацію на мікрорівні. У питаннях капіталізації банківської системи слід також враховувати той факт, що загальна частка капіталу іноземних структур має підлягати ефективному державному контролю, що зменшує потенціал співпраці з іноземними інвесторами комерційної банківської установи. Інші проблеми власної діяльності Національний банк може вирішувати в робочому порядку, в чому йому значною мірою допомагає сталий кадровий ресурс, відсутність кардинальних законодавчих змін у господарській та фінансовій царинах та управлінський досвід, накопичений під час кількох фінансових й політичних криз та реформ, що відбулися протягом останніх майже двох десятиліть існування незалежної України.

Мікронаціональний рівень банківської системи більш дотичний до суспільного життя, а тому знайомий широкому загалу. З розвитком національної банківської системи, набуттям все більшої її ваги й ролі в державному господарському механізмі проблемами комерційних банків цікавляться всі категорії громадян, які так чи інакше користуються її послугами. Ці проблеми підлягають класифікації, описані в багатьох національних та іноземних джерелах. На наш погляд, їх можна структурувати за такими категоріями:

- матеріально-фінансові;
- проблеми ефективного управління;
- проблеми конкурентного середовища та розвитку;
- проблеми загальнодержавного характеру, що зумовлені неефективністю та неконкурентоспроможністю управління на макрорівнях.

Безперечним є факт інтегрованості всіх наведених категорій проблем в єдиний механізм, до збалансування якого менеджери та власники комерційних банків залучають широкий спектр інструментальної бази. Це адміністративний ресурс і власні бізнесові можливості, інструменти рефінансування в Національному банку, PR-робота з громадською думкою, залучення міжнародного фінансування, пошук міноритарних акціонерів та нових власників банківського бізнесу та ін. За умови, що регулятор в особі Національного банку бере на себе й ефективно виконує завдання із запобігання розвитку та нівелювання різноманітних негативних зовнішніх чинників, які впливають на діяльність кожної банківської установи з об'єктивної точки зору, менеджменту комерційних банків доводиться стикатися й вирішувати проблеми суб'єктивного характеру. Багато надій комерційні банки покладають на вирішення їх через Асоціацію українських банків та Український кредитно-банківський союз як ефективних лобістів власних загальносистемних інтересів у владних структурах. Зрештою, Національний банк у першу чергу опікується забезпеченням стабільного фінансового стану комерційних банків та їх достатньої капіталізації. Водночас забезпечення прибутковості комерційних банків є проблемою самих банків. У зв'язку з цим значними проблемами менеджменту цього рівня управління є загострення конкуренції всередині банківської системи та проблема адекватності процедур ризик-менеджменту. Сучасні технології, які використовувалися під час проведення кредитних операцій, як-то скоринг, скрінінг клієнтів-позичальників, використання лімітів для проведення кредитних операцій не дали ефективних результатів в умовах фінансово-економічної кризи. Причина цього, як не дивно, знаходиться на перехресті таких царин знання, як психологія ринку, філософія та економічна теорія. Адже в умовах зростання вартості нерухомого й рухомого майна клієнтів-позичальників, зростання доходів громадян й навіть ревальвації національної валюти, що мала місце у 2008 р., оптимізм всіх учасників фінансового ринку був занадто великим. Комплексне поєднання схильних до ризику клієнтів, банків та регулятора, який слідкує за звичним зростанням у банківському секторі, в процесі якого виграють всі його учасники, призвів до прийняття надмірних кредитних ризиків банківською системою, наслідки чого можна спостерігати і сьогодні. Назва цієї проблеми – звичайне прагнення до наживи, яке по суті й стало проблемою банківської системи. З точки зору філософії, коли все йде так, як заплановано, це ще не свідчить про те, що ринок зробив правильні припущення, оскільки прос-

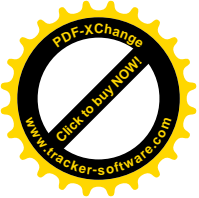

тий збіг обставин теоретично міг призвести до аналогічного результату.

Міжнародній рівень проблем, які вирішує банківська система нашої держави, досить часто має суто операційний характер. Це спричинено тим, що можливості лобіювання інтересів національної банківської системи на рівні іноземних законодавців та регуляторів обмежені незначною роллю сучасної України на геополітичній мапі світу. Ринкові чинники, які може використовувати Національний банк для лобіювання інтересів національної банківської системи за кордоном, є несуттєвими у зв'язку з тим, що питома вага економіки нашої держави і, як наслідок, її банків незначна навіть у європейському вимірі. Водночас відсутність традиції використання іноземних держав й фінансових систем на користь українським інтересам, а також статус ринку, що розвивається в світовому економічному співтоваристві, дає змогу іноземним лобістським структурам бути лідерами у взаємних переговорах та в процесі визначення напрямків розвитку співпраці з нашим банківським сектором. Більше того, оскільки суттєва частка комерційних банків України є банками зі значною концентрацією іноземного капіталу, можна стверджувати, що вони в такому ж співвідношенні працюють на задоволення приватних, інституційних чи державних інтересів інших країн і меншою мірою зацікавлені у вирішенні першочергових завдань, які стоять перед національною банківською системою.

Серед основних проблем системного характеру, з якими стикається національна банківська система, є низький державний кредитний та інвестиційний рейтинг, відсутність довіри до національної грошової одиниці, імідж корупційної та сировинної економіки, нестабільної в політичному плані держави з недосконалим й недостатньо адаптованим законодавством. Усі ці проблеми негативно відбиваються на роботі як Національного банку, так і комерційних банків України.

Універсальним рецептом вирішення наведених проблем є консолідація зусиль всіх членів банківської системи для їх розв'язання, залучення до даного процесу державних установ, що мають вплив на роботу національного фінансового сектора, та створення необхідних робочих груп. Впровадження дієвих механізмів визначення громадської, наукової та професійної точки зору з банківської проблематики, досягнення збалансованих поглядів на реалізацію завдань, які стоять перед банківськими колами, дозволить отримувати соціальний ефект на нижчих рівнях національної економіки й суспільства, стане запорукою

суспільно корисного функціонування національної банківської системи, а отже, її успішності.

Список літератури

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.99 679-XIV. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
2. Ильясов, С. Устойчивость банковской системы: механизмы управления, региональные особенности [Текст] / С. Ильясов. – М. : Юнити, 2001. – С. 68.
3. Папирян, Г. Экономика и управление банковской сферой: международный аспект [Текст] / Г. Папирян. – М. : Экономика, 2004. – С. 104–108.
4. Коваленко, В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи [Текст] / В. Коваленко, О. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – С. 18–22.
5. Швайка, М. Банківська система України: проблеми становлення й удосконалення [Текст] / М. Швайка. – К. : Вид. Київ. міжнар. ун-ту, 2010. – С. 110–119.
6. Основні показники діяльності банків України на 01.05.2010 [Текст] // Вісник НБУ. – 2010. – № 6. – С. 44–66.
7. Кузнецова, А. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи [Текст] / А. Кузнецова, О. Другов, В. Рисін // Вісник НБУ. – 2007. – № 1. – С. 24.
8. Шевчук, В. Макроекономічні наслідки кредитного буму в Україні: соціально-економічні проблеми сучасного періоду України [Текст] / В. Шевчук // Фінансовий ринок України: глобалізація та євроінтеграція : зб. наукових праць / відп. ред. Є. І. Бойко. – Львів : ІРД, 2008. – Вип. 1 (69). – С. 94–102.
9. Кульпінський, С. Фіскальні наслідки державної підтримки проблемних банків [Текст] / С. Кульпінський // Наукові праці НДФІ : науковий збірник / гол. ред. І. Я. Чугунок. – К. : Наук.-досл. фін. інст. МФУ, 2009. – Вип. 1(46). С. 118–125.
10. Ярошевич, Н. Ретроспектива та перспектива управління державним боргом України [Текст] / Н. Ярошевич, І. Хайдукова // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць / гол. ред. Д. Л. Дудюк. – Львів : НЛТУ, 2009. – Вип. 19(7). – С. 192–197.
11. Платіжний баланс України. 2009–2010 рр. [Електронний ресурс] // Оцінка стану платіжного балансу України (за попередніми даними). Серпень 2010 р. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.

Summary

The article studies the processes in the management of the banking system of Ukraine on the micro- and macro levels. It provides a retrospective evaluation of the subjective and objective indicators of influence on the banking system, general analysis of its current state and the development prospects from the positions of efficient management.

Отримано 08.12.2010

Василенко, В.В. Проблеми управління банківською системою України на сучасному етапі розвитку [Текст] / В.В. Василенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – Т. 30. – С. 80-85.